

ÖT PREDIKÁCIÓ

A REFORMÁCIÓ NÉGYSZÁZADIK EMLÉKÉVÉRE.

ELMONDATOTT

A KOLOZSVÁRI AKADÉMIAI ISTENTISZTELETEK
1917 FEBRUÁR 25—MÁRCIUS 25-IKI CIKLUSÁN

Dr. KECSKEMÉTHY ISTVÁN, Dr. KENESSEY BÉLA,
Dr. RAVASZ LÁSZLÓ, Dr. RÉVÉSZ IMRE
É:

KOLOZSVAR
STIEF JENŐ ÉS TÁRSA KÖNYVSZAJTÓJA

A keresztyénség rendeltetése.

Mt 41—11.

A gondviselés bölcsesége úgy akarta, hogy a nagy reformáció négyszázadik esztendejét ebben a nagy világégésben érjük meg, amely az emberi fejlődést egy eddig beláthatatlan következményű, valóban sorsdöntő fordulat elé állította. Mivel az utóbbi négyszáz év fejlődésének sikereiben a reformációnak döntő jelentőséget tulajdonítunk, természetesen a jelenlegi válságáért való felelősségből is vállalnunk kell számára a megillető részt. Ez pedig azt jelenti, hogy hisszük, hogy Isten a kibontakozás, és egy, az eddiginél is dicsőbb fejlődés útjára is az evangyéliomi keresztyénség által fogja elvezetni az emberiséget. Ma kezdődő predikáció-ciklusunk erről fog szólni.

Ez az út pedig nem ismeretlen előttünk, és nincs távol tőlünk; mert ez a Jézus útja. Jellegzetes világításban tárul ez elénk mai szent leckénkben, melyben Jézus mindenütt a kísértő által képviselt köznapias, világi felfogással szembe állítva mutat rá az ő útjára. Ennek lényegét, amit az ő

vallásának is nevezhetünk, a kísértőnek adott feleleteiből a következőkben állapíthatjuk meg : I. Nem kenyér, hanem íge. II. Nem rajongás, hanem hit. III. Nem uralkodás, hanem szolgálat.

I.

A kísértő első felhívása, hogy Jézus a követet változtassa kenyerekké, kifejezetten oda céloz, hogy ebben mutassa ki vallásának erejét, és ebben gyümölcsoztesse Istenhez való különleges fiúsági viszonyát. A legősibb vallásos felfogás természetes megnyilvánulása ez. Az ő ember előtt a vallás legnagyobb jelentősége az volt, hogy kenyeret biztosított neki. Gazdag áldozataival gazdag áldást, bő termést, békét, egészséget akart biztosítani magának, és imái mindig a testi jólét körül forogtak. Mint ahogyan a kis gyermeknek is a testi gondozás a legfőbb igénye szülei részéről. És mivel így a vallást minden népek első sorban is tápláló és ápoló dajkájuknak tapasztalták, egészen természetes, hogy annak szolgálai iránt, akiknek közbenjárásától függött az áldás bősége, lehetőleg igyekeztek bőkezűek lenni. Hogy ezt a körülményt a vallás szolgálai nagyon sokszor nagyon bőven kihasználták, az már a példabeszédbe is átment; és az ó-testamentumból tudjuk, hogy azoknak a prófétáknak, akik kenyérért prédikáltak, mindig jól volt dolguk. És Jézusnak semmi sem lett volna könnyebb, mint azokat a darabos, éles, metsző követeket, amelyeken nem csak itt a pusztában,

hanem az emberek között is egész pályafutása alatt járnia kellett, szép puha, fehér kenyerekké változtatni. Nem kellett volna hozzá egyéb, csak bele nyugodni a kor vallásos felfogásába és alkalmazkodni igényeihez. Oly természetes lett volna ez az ő helyzetében minden emberre nézve; és ő előtte mégis oly természetellenes volt. Ezzel ő önmagát tagadja volna meg. Mert szerinte a vallás rendeltetése nem az, hogy a testnek kenyeret biztosítson, hanem az, hogy ígével táplálja a lelket. A mondás, amivel ezt kifejezi „Nem csak kenyérrel él az ember, hanem minden ígével, amely Istennek szájából származik“, az ó-testámentomból van véve (Deut 8a); de mennyivel többet jelent itt, mint ott! Ott azt jelenti, hogy a hívő élete feltétlenül az Isten akaratától, parancsától függ, mely tőle a kenyeret megvonhatja, viszont mannát teremthet táplálására; itt meg azt, hogy nem a testi élet a fő, hanem a lelki, amit nem a kenyér táplál, hanem Isten beszéde, amelyben az ő gondolata, szeretete, hozzánk való akarata nyilatkozik, amivel a hívőnek úgy eggyé kell lenni, mint ahogyan Jézus maga volt a megtestesült Ige. Igen, a vallás rendeltetése az, hogy a hívőket az Isten szellemének földi hordozóivá, az ő gondolatainak, akaratának végrehajtóivá, megismerősítőivé tegye. Ez magyarázza azt a végtelen nagy fontosságot, amivel az Ige a Jézus vallásában bír. És hogy a reformáció mennyire az Isten szelleméből pattant ki, mennyire a keresztyénségnek valódi önmagára eszmélése volt, azt semmi sem mutatja világó-

sabban. mint épen az, hogy annak minden árnyalata minden szertartásának, egész hitrendszerének, és, ami fő, gyakorlati életének is az Igét tette központjává, erő- és világosság-forrásává. És ha az átélt négyszáz év alatt néha elbotlott, ha megütötte magát, ha az élet bajaival és igényeivel szemben elégtelennek mutatkozott: azt bizonyára nem első szerelméhez való eleven hűségének köszönhette. Pedig, hogy ez a hűtlenség hova juttat, azt sírva láthatjuk ma. A világ a kísértő útjára tért, és meghaladva mesterét, nem csak a követ akarja kenyérré változtatni, hanem mindent, eszményt és becsületet, hazát és hitet, erkölcsöt és vallást; és a mások verejtékét, vérért és könnyeit. És hogy ez jobbra változzék, arra mindaddig nem is lehet kilátás, míg az emberiségnek a kenyér lesz a vallása. Hiába tanácskoznak a hatalmak világ-békéről addig, míg vissza nem térnek a reformáció nagy alapelveéhez és a kenyér helyett az Igét nem teszik életök központjává. Nem, Jézust nem lehet soha sem megkerülni, sem túlszárnyalni; őt csak követni lehet. És követni kell. Mert mivel a benső, szellemi értékeket gyarapító fejlődésnek nem lehet más hajtó ereje, mint a szívünkbe plántáltatott eleven Ige; a haladásnak sem lehet más vezére, mint Ő. Ha valaha, hát most százszoros kötelessége azért minden keresztyén embernek, hogy minden erejével, minden szavával és egész életével oda harsogja ennek az alacsony érdekekért tülekedő és vérben gázoló világnak, hogy: nem kenyér, hanem Ige!

II.

A vallásnak már emelkedettebb, de még mindig zavaros, sőt vak megnyilvánulása a rajongás. Ez jelentkezik a kísértő második felhívásában, hogy Jézus vesse le magát a templom tetejéről, abban bízva, hogy Isten csodás közbelépésével el fogja hárítani az oktalan és céltalan tett természetes és vészes következményeit. Csodálkozzunk-e azon, hogy valaha voltak, akik ilyenekben látták a vallás erejét és értékét, és ilyenekben keresték az Isten különös gondviselésének bizonyítékait? Hiszen erre nézve példakért nem kell visszamenünk az ó-, vagy a középkorba; eleget találunk ma is. Mert nem csak azok számíthatók ide, akik, mint a mai háború előidézői is, nyaktörő vállalkozásokba bocsátkoznak vétkes könnyelműséggel, mert azt vélik, hogy Istennek legszentebb gondviselői kötelessége őket könnyelműségök, sőt bűneik vészes következményeitől megmenteni; hanem azok is, akik egyáltalán azt várják vallásosságuk jutalmául, hogy velök és övéikkel a gondviselés minden tekintetben kivételt tegyen, ne érje őket a golyó, ha csatába mennek, ne égjenek meg, ha tűzbe esnek, ne betegedjenek meg soha, de ha már mégis, hát legalább ne haljanak meg. Ezek a külön igények még a mi rajongás-mentes körünkben is akkorára emelkedtek, hogy nem ritka eset, mikor valaki felmondja a vallásosságot, mert ez a külön igénye nem teljesült, pl. nem nyerte meg a főnyereményt, vagy meghalt valakije, akinek életéért

pedig ő többször is mondott egy-egy imát. [Nem lehetne felsorolni ennek a típusnak számtalan válfaját; de abban valamennyi megegyezik, és ezen alapszik az a jelenség, amit az imént rajongásnak neveztünk, hogy vallásos élete és gondolkodásmódja mögött tudatosan vagy tudatlanul az az ősi felfogás lappang, amely szerint a vallásnak az a rendeltetése, hogy az Istent, vagy legalább az Isten hatalmát a hívőnek a saját egyéni érdekei, céljai, sőt szélsővel szempontjából való szabad felhasználásra feltétlenül kiszolgáltassa.] Ennek a felfogásnak, amelyben különben az egyéni gondviselés hitének a 91 zsoltárban (melyből a kísértő idézi is a 11. 12. vt.) oly szépen megénekelt örök igaz és szép vonása rejlik, bár eltorzúlva, Jézus korában a legtipikusabb képviselői voltak az álmesiások, akik mindenféle csodajelekkel hitegették a népet és önmagukat, és a római világhatalom ellen intézett kétségbeesett vállalkozásokkal akarták kikényszeríteni Istennek mennyei seregei élén való megjelenését. Mert a kor felfogásának egyedül ez felelt meg, a Mesiás fellépésének más módját akkor el sem tudták képzelni. A kísértő ajánlata tehát Jézusra nézve sokkal életbevágóbb jelentőségű volt, mint ahogyan azt a mai gondolkodásmód mellett sejtenők. Egyenesen a könnyű sikerek és szédítő diadalok dicsősége, vagy a nehéz fáradalmak és kínszenvedések keresztre vivő útja közt kellett választania. És ő az előbbi (nagyon jellemzően a Deut 8₃-on keresztül az Ex 17_{1—7} re célozva) istenkísértésnek bélyegezve, visszautasította, és habozás nélkül az utóbbit választotta. Mert az ő vallása nem istenkísértő rajongás; hanem mi? Azt szóval neu

mondja meg, de megmondja választásával és megmondja e választásának megfelelő egész életével. Az ő vallása hit. Nem egyéni igények bejelentése a gondviselés külön mesterfogásaira, hanem egyéni munka felajánlása a gondviselés egyetemes nagy tervének megvalósítására. Mert ez a hit. Eleven és hatékony érzete annak a meggyőződésnek, hogy Istennek az emberi nemmel nagy és dicső céljai vannak, és mi egyénenként e célok munkálására vagyunk hivatva. Rendeltetésünk tehát nem az, hogy többé-kevésbbé szemkápráztató pályafutással nyomtalanúl a mélybe zuhanjunk; hanem az, hogy komoly erőfeszítések és véres szenvedések útján tisztult, fényes mennyei magaslatokra emelkedjünk, és égi királyunk koronájában örökké élő ékkövekké legyünk. Ezt a nagy jövőndőt a maga egész vonzó fényességében elébünk tárni; ezt bennünk, az örökkévalóságot a mulandóságban, tényleg megvalósítani; e vérnek, könnynek és kinnak hazájában mennyei boldogságot árasztani: ím ez a hit munkája, a keresztyén anyaszentegyház rendeltetése. És ha valaha, hát most merül fel egészen komolyan a kérdés, itt, annak a szédületes örvénynek a szélén, amely elé e háború által az emberiség sodródott, most merül fel a kérdés, hogy van-e a földön még egy olyan intézmény, mely olyan magas tájak felé olyan biztos kivezető utat ígér a világnak, mint a keresztyénség? És ha most, az önzés és düh örületében, épen a legkeresztyénibb hírben álló nemzetek vezetői vették át a kísértő szerepét, és biztatják a nemzeteket az örvénybe

ugrásra, azzal hitegetvén a világot, hogy minél több ország lángba borúl, annál hamarabb eljön a béke: hát hisszük, hinnünk kell, hogy az igazi keresztyén lelkiismeret ébredése lesz az is, ami oda fogja kiáltani nekik: ne kísértsd az Istent!

III.

Harmadik ajánlata végül az volt a kísértőnek, hogy a világi uralom és dicsőség elnyeréséért Jézus ő előtte hódoljon meg és őt imádjá. Ez pedig annak az ősi felfogásnak a megnyilvánulása, amely szerint a vallás rendeltetése az, hogy a hívőnek hatalmat adjon az ártó erők felett, ellenségei felett, és általában más emberek felett. Ebben is van egy örök igaz vonás: az, hogy a vallás az egyén belső életének harmóniáját függetlenné teszi a külső viszonyoktól, és föléjük emeli azoknak. De ez az alacsonyabb fokokon mindenütt erősen összeötvözve jelentkezik az uralomvágy daemonikus vonásával. A vallásoknak és a vallás embereinek ezért az eddigi tapasztalatok szerint szinte a természetrajzához tartozik a világi hatalomra és dicsőségre való törekvés; noha az az igaz vallás szellemével merőben ellenkezik. Nem ismerünk vallást, melynek szolgái erre többé-kevésbbé ne törekedtek volna; és nem ismerünk vallást, melynek szolgái ezt a sátán uralása és imádása nélkül elérték volna. A világi hatalom és dicsőség különben nem csak az egyházi férfiakra nézve, hanem természeténél fogva, általában mindenkire nézve

mindig bizonyos vonatkozásban van a sátánnal, aki e világnak fejedelme. Nincs olyan kormányzat, amelyben — mint mondani szokták — az ördögnek néha-néha legalább egy szál gyertyát ne gyújtának; és nincs olyan dicskoszorú, amiben legalább egy-egy babérlevél ne volna, mely kénes-zöld színével kétségtelenül elárulja származási helyét. És hogy a modern diplomácia milyen benső, szívbeli viszonyban van Luciferrel, azt a mai világháború aktái eléggé megvilágítják. Mivel pedig az emberiségnek nem lehet hivatása, hogy ebben a viszonyban és állapotban örökre megmaradjon, bizonyos, hogy az államoknak mostani formális jogi és külső hatalmi alakulataikból át kell formálódniuk bensőséges és eleven népszervezetekké, testvéri közösségekké, amelyeknek, mint megannyi művelt családoknak egymással is testvéri viszonyban kell élni, hogy így az egész emberiség Istennek egy sok ágazatra és nyelvre tagolt, de szeretetben és eszményi törekvésekben mégis egységes nemzetévé legyen. És vajjon mi fogja őket ide eljuttatni? Az uralom- és dicsőségvágy, melynek most minden nemzet szánandó rabja, bizonyára soha. Ez csak a sátánimádást erősítheti. Ezzel tehát a nemzeteknek is szakítaniuk kell; mennyivel inkább a vallásoknak! Mert erre nézve a hatás magukból a nemzetekből soha ki nem indulhat: hát honnét vegyék ezt, ha magok a kebelökben élő keresztyén felekezetek is külső hatalmi törekvések rabjai és világi dicsőség után futnak? Jézus nem ezt az utat választotta. Pedig rá nézve az nagyon kedvező

lett volna. Ha elfogadja a kísértő ajánlatát, egyszerre megérti őt nemzetének nagy többsége, mely éppen ennek visszautasítása miatt nem tudta soha megérteni. Az elzárkózott szívek egyszerre megnyitak volna előtte, az őt végzetes árnyként kísérő gyanú bizalommal vált volna, és a minden erővel hátra szorított vidéki mesterből egyszerre körül rajongott nemzeti hős lett volna. De ő visszautasította a csábító ajánlatot: „Távozz tőlem, Sátán, mert meg van írva: az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!” Mert az ő vallása nem uralkodás volt, hanem szolgálat. És ha ő az anyaszentegyház feje, akkor a test sem akarhat mást, mint a fő, és akkor a keresztyénségnek nem lehet más feladata, mint amit ő örök időkre kitűzött, hogy az embereket és népeket, államokat és intézményeket, vagyont és lelket, tudományt és művészetet, mind, mind az Isten dicsőségének szolgálatába állítsa. Nem embereken uralkodni, hanem Istennek szolgálni; nem világi dicsőség után futni, hanem Isten dicsőségét öregbíteni: mily felséges rendeltetés! Amelyik felekezet ezt legöntudatosabban és legőszintebben programjába veszi, kétségtelenül azé a jövő. Már pedig erre úgy reformáció korabeli vezető férfaink elvei, mint eddigi hagyományaink minket utalnak a legvilágosabban. Vajjon lesz-e bölcsességünk és erőnk a jelenlegi válságból ezen az úton mutatni a kibontakozást nemzetünknek? El iudjuk-e hinni ma, mikor az uralomvágy a legműveltebb nemzeteket ennyire kivetkőztette még emberi mivoltukból is

el tudjuk-e hinni, hogy amely nemzet Isten szolgálatára szenteli magát, csak az van a haladás és igaz boldogulás útján? Ha pedig azt akarjuk, és ki ne akarná, hogy ebben egyházunk legyen a vezér, és nemzetünket a biztos boldogulás útjára vezesse, arra egy igen egyszerű módunk van: kövessük mindnyájan Jézus választását. Ne féljen tőle senki. Gondolja meg mindenki, hogy aki uralkodni akar, az a sátán szolgájává lesz; aki pedig szolgál, annak az Isten angyalai szolgálnak.

Mindezekből láttuk, hogy a kísértés történetében a vallásnak két különböző fokon levő álláspontja küzd egymással. Azért marad e történet minden kísértéseknek örökké élethű tüköre. Az alacsonyabb, tehát daemoni álláspont a kísértőé, a magasabb, tehát isteni, a Jézusé. És ha most ezekkel összehasonlítjuk korunk vallását, megdöbbenve látjuk, hogy mily távol van az ez utóbbtól és mily közel az előbbihez. A mai embernek is a kenyér, a — bár meddő, de — csillogó siker és a hatalom és fény a vallása, sőt az istene. Ennek a vallásnak, ennek az istennek uralma alatt természetesen ide kellett az emberiségnek jutni, ahova jutott, hogy eddigi káprázatos sikereinek bekoronázásául kultúrája templomának ragyogó ormáról vesse le magát a mélységbe. Az egész keresztyénségnek, de kivált a reformációnak, az Isten dicsőségére szolgáló élet vallásának és a vezetése alatt folyt négyszáz éves fejlődésnek milyen szomorú vége lenne ez! De kétezer esztendő nem folytatható el

hiába; de négyszáz esztendő verejtékes munkája, hősi erőfeszítése, eget ostromló imája nem tűn-
helik nyomtalanúl a semmiségbe; de az ala-
csonyabb álláspont véglegesen nem diadalmaskod-
hatik a magasabb felett: bízzatok, Jézus most is
legyőzi a kísértőt! Ámen.

Dr. Kecskeméthy István.

Á keresztyénség eszménye.

Máté: XVII. 1–9.

Még a kiválasztottaknak is csak a kiválasztottjai látták azt, amit a világon senki más nem látott.

Ugyanaz a három volt ott később a Getsemáne kertben a nagy haláltusát vívó Mester mellett. Feltétlenül szükséges volt az Úr színeváltozásának ez a látása, hogy aztán elhordozhassák azt a másikat, azt a vérrel verejtékezőt.

A régi keresztyén hagyomány, Origenes óta, a *Thábor* hegyének tetejére teszi a jelenet színhelyét. E hegy lankásan emelkedik fel Jezreel síkjából 562 méternyire. Már messziről látszik s alakjának szépsége és szabályossága elragadó. Oldalait gazdag növényzel és erdőség borítja. Tetejéről messze kilátás nyílik Galilea magaslataira egész Hermonig s a Gileád hegységig, majd a Jezreel völgyén át a Karmelig. Ma a hegy tetején két egymás mellett épült, egy görög és egy latin-szertartású kolostor vetekedik a felett, hogy melyikük áll épen azon a helyen, ahol Jézus Mózással és Illéssel beszélt.

Az evangéliumi történet pillanatában az egészet egy földöntúli fény vonja vakító árba. A hegyek sziklakoronája biborban ég, míg lent a völgyet árnyékok fedik. Széttépett, úszó ködfátyol foszlányok takarják el a Jezréel völgyét, a tömérdek véres küzdelem színhelyét, hol Bárák vívta csatáját Sisera özön hadával (Bir. 4 : 7), Gedeon a Midián óriási táborával (Bir. 6 : 33), Saul a filiszteusokkal (I. Sám. 29) és Achab a szírekkel (I. Kir. 20 : 26). Jósiasnak seregét itt Megiddónál törte össze Necho, az egyiptomi faraó (II. Kir. 23 : 29), pedig nem is volt Jósiashoz hasonló király ő előtt, aki úgy megtért volna az Úrhoz teljes szívéből és teljes lelkéből és teljes erejéből Mózesnek minden törvénye szerint; de utána sem támadott hozzá hasonló (II. Kir. 23 : 25). Évszázadok múlva is a nép minden nyomoruságának jelképezője Meggidó, még az ítélet sírása és jajgatása sem lesz akkora, mint a minő volt Armageddonnak mezején.

Milyen jó, hogy a múltat is, azt a rengeteg csatát, vérontást, siralmat is felhő takarja és mekkora boldogság, hogy ebbe a magasságba már nem hat fel semmi földi zaj!

Mit gondoltok nem volna-e jó nekünk is oda építeni hajlékot? Egyet Mózesnek, egyet Illésnek és nekünk magunknak egyet Jézussal együtt, hogy szüntelenül Vele lennénk?!

Ide lenn a Jezreel völgye, — a keleti-, vagy a nyugoti-, az északi-, avagy a déli front, — neveztessek a hogy tetszik, — dúló ember-írtó csaták színhelye. Lövészárok szántotta föld, ágyuk

bömbölésétől zajos ; vérvirágoktól piros ; anyák, feleségek és árvák könnyeitől patakszik, az ő jajjuktól hangos és Megiddó gyásza gyermek-hüppögés volt csak ahhoz képest, a micsoda eget, földet rázó kesergés most a millió szív siralma. Mekkora kegyelem, hogy Jézussal fel szabad mennünk a Thábor hegyére és meg szabad látnunk az Ő dicsőségét! Mint a sas, kiterjesztett szárnyakkal fényes napunk felé repülhetünk s lerázva mind azt, ami bennünk földi, a lélek beleolvadhat egy ünnepi órára ebbe a felső szellemvilágba, a hol *ennek* a világnak minden háborúsága, öröme és panasza, jajja és szomorúsága csak már, mint álom.

Ime Mózes, Illés és Jézus ; az isteni kijelentés történetének három legnagyobb alakja, a kijelentés hordozója.

*

Jézus orcája ragyog, mint a nap és a mint *Szeleuciai Szt. Basilius* elragadtatással magyarázza : a nap jobban elámult most, mint a mikor Jósué meg állította, mert a tháborhegyi jelenésnél egy ömagánál is ragyogóbb napot látott s ami vele eddig soha meg nem történt, rendkívüli fényesség homályosította el őt, pedig előtte minden más világosság csak tűnő árnyék. A Jézus arcának ez a ragyogása úgy belevésődött a *János* lelkébe, hogy páthmosi visióiban is úgy látja a mennyből megjelenő főpapot, mint akinek orcája, mint a nap, amikor fénylik az ő erejében (Menny. Jel. 1. 16) és a mennyei Jeruzsálemnek nincs is más

szövétneke, mint a Bárány (Menny. Jél. 21 23). És fáradhatatlanul hirdeti, hogy mi láttuk az Ő dicsőségét, mint az Atya egy szülöttjének dicsőségét (Ján. 1 14).

Péter is még évtizedek múlva is erről a látásról beszél, amikor azt írja, hogy „nem mesterkélte meséket követve ismertettük meg veletek a mi Urunk Jézus Krisztus hatalmát és eljövetelét, hanem mint akik szemlélői voltunk az Ő nagyságának. Mert amikor az Atya Istentől azt a tisztességet és dicsőséget nyerte, hogy hozzá a felséges dicsőség ilyen szózata jutott: „Ez az én szerelmes Fiam, a kiben én gyönyörködöm“, ezt az égből való szózatot mi hallottuk, együtt lévén vele a szent hegyen“ (II. Pét. 1 16—18).

És *Jakabnak* is ez a látás táplálja reménységét mind az Úr eljöveteléig.

Magának az Istennek dicsősége, amelynek teljessége az Ember fiában lakozik, de amelyet elrejtett a szolgálai alak alá, most belülről sugárzik ki és ruhája fehér volt, mint a hó. Istenségének ereje tette átszellemültté. Dicsőségének elrejtett forrásai föltárultak s mint özön törtek elő!

Atyámfiai, még nem jelentetett meg, hogy mivé leszünk. De tudjuk, hogy ha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk Ő hozzá és mi is ragyogni fogunk a mi Atyánk birodalmában, mint a nap. (Máté: 13:43).

A Jézusból kiáradó fény ragyogja be *Mózes* és *Illést*, mint a miképen a törvény és a próféták viszont mint óriási fényszórók a Megváltó alakját

és útját világítják meg és vetlik előre évezredek hosszú során át.

Lukács evangéliumának tudósítása szerint *Mózes és Illés* Jézussal az ő halálát beszélnek vala, melyet Jeruzsálemben fog megteljesíteni. (Luk. 9 : 31).

Egy kiváló írásmagyarázó még a szavakat is hallani véli. *Mózes* — szerinte — így beszélhetett: Uram, Te vagy az, akiről én írtam (Ján. 5 : 46). Te betöltötted a törvénynek minden parancsolatát, Rád száll annak minden áldása (V. Móz. 28 : 1—14); de hordoznod kell annak átkát az átoknak fáján (V. Móz. 21 : 23) és el kell törölnöd a kézírást, mely a bűnös ellen tanuskodik, hogy áldást vehessen! És *Illés* ekként szólhatott: Igen, Uram, ennek így kell lennie! Itt az ideje, hogy minden beteljesítessék, a miről a Lélek bizonyosságot tett a próféták által ama szenvedésekről, amelyeket a *Krisztusnak* el kell szenvednie, hogy aztán megdicsőíttessék! És az Úr rámondotta az Áment. „Ime itt vagyok, hogy cselekedjem a te akaratodat!” (Zsid. 10 : 9).

Mózes a törvény vallás képviselője.

Az emberi lélek a testnek minden gyarlóságán, minden gyengeségén, minden bűnén és elesettségén keresztül is szakadatlanul érzi, hogy eredetét a mennyből vette, hogy csak akkor nyugszik meg, ha Istenben nyugszik, ha Benne él és szakadatlanul hallja az Úr szavát, az Úr

követelését és parancsát: „*Szentek legyetek, mert én az Úr, a ti Istenetek szent vagyok*“. (III. Móz. 19:2). A törvény aztán a maga összes rendelkezésével, elkezdve attól az első tilalomtól, hogy „a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél“ (I. Móz. 2:17), végig minden ceremoniális és rituális parancsával azt akarja elérni, hogy szentté tegye ezt a bűnös embert és megszerezze neki az üdvösséget, az Isten előtt való megigazulást.

„Ha szorgalmasan hallgatsz az Úrnak, a te Istenednek szavára és megtartod és teljesíted minden ő parancsolatát reád szállanak mind ez áldások és megteljesednek rajtad“ (V. Móz. 28:1—2); de „ha nem hallgatsz az Úrnak, a te Istenednek szavára reád jönnek mind ez átkok és megteljesednek rajtad“ (V. Móz. 28:15 sk.) Azért kell az élet minden jelenségét, a szívnek minden gondolatát, a kezeknek minden cselekedetét, a lábaknak úton való járását, kimenetelét és bemenetelét, a tisztaságot és az étkezést, a betegséget és a gyógyulást: a törvény parancs-szavával szabályozni és megszabni a vétség a bűn esetére a rögtöni kiengesztelési lehetőséget is, a bűnért és vétékért való áldozatok végnélkül való sorát; mert ha egyszer a bűn halálra tesz méltóvá, a remegő, a félő, az aggódó lelkiismeret csak úgy nyugodhatik meg, ha bemutatott áldozata fejében megkapja az Isten és ember között közbejáróként ott álló papjától a felmentést, az abszolutot.

A bűnös ember és az ő szent Istene közé oda áll az irtózatos lávált áthidalni: az *oltár* az

áldozatok egész légiójával, a *főpap*, a maga közbenjárásával és megszámlálhatatlan fényes szertartásával és a *törvény* a maga rendeleteivel, a melyek közül ha valaki csak a legkisebb parancsolatban is vétkes, már vétkes az egész törvénynek megrontásában. Az ember és az Isten között levő, de a folytonos törvénysértések által untalan megszakított viszonyt minden nap újra meg újra helyre kell állítani az áldozatokkal; de az aggódó lelkiismeret azért még mindig remeghet, ha vajjon igaznak találta-e az Isten előtt? míg a könnyelmű lelkiismeret, ha egyszer résztvesz az előírt szertartásban s azt külsőleg elvégezte, könnyen vétkezik tovább, mert kiállotta a kiszabott büntetést. És így lesz lelket gyötrő büntetéssé az Isten gyermekeinek az a legfelségesebb előjoga, hogy imásaikban oda járulhatnak a kegyelem trónja elé.

Ez a törvény minden ő intézményével kitűnő nevelőmester a Megváltóhoz, mert fölkelte a büntudatot s azt folytonosan ébrentartván, égő vágyat kelt Az után, aki egyszersmindenkorra megvált, szabaddá tesz s aki által világosságra és teljességre jut a kegyelem. Lehozza a mennyet és tökéletessé teszi az Istenfiuságot. Bizonyossá tesz az üdvösség felől és megadja az életet és a halhatatlanságot.

Törvény, szertartások végnélküli sora, áldozatok egész serege, esetleges jó cselekedetek egész halmaza egy pillanatra sem adhat üdvbizonyosságot. Mindez csak a léleknek gyötrelme!

Hát mit cselekedjem, hogy az örökéletet elvehessem?! Mert utóvégre is ez a vallásos lélek előtti a kérdések kérdése.

És a törvény-vallással szemben a prófétaság azt feleli az Úrnak beszédével: „Mire való nékem véres áldozataitoknak sokasága? megelégettem a kosok egészen égő áldozatait és a hizlalt barmok kövérét; a tulkok, bárányok és bakok véreben nem gyönyörködöm. ki kívánja töletek, hogy pitvaraimat tapossátok Újholdaitokat és ünnepeiteket gyűlöli a lelkem, terhemre vannak, elfáradtam viselni“. (És: 1:11 s köv.) Kivánsága csak egy, hogy „igazságot cselekedjél, szeressed az irgalmasságot és alázatosan járv a te Isteneddel“ (Mik. 6:8). „Folyjon az ítélet, mint a víz és az igazság, mint a bővizű patak. (Ám. 5:24).

Törvényre szükség van, de az Úr ezt a törvényt a szivekbe írja be és az Isten az ő népének Istene lesz, közöttük lakozik és nem tanítja többé senki az ő atyafiát, mondván: ismerjétek meg az Urat, mert ők mindnyájan megismerik Őt kicsinytől fogva nagyig, mert megbocsátja az ő bűneiket és vétkeikről többé nem emlékezik meg“. (Jer. 31:31 s köv.)

A prófétaságnak ez az álláspontja már olyan magasságban áll a törvény-vallás felett, mint a minő messze van az ég a földtől. Az igaz ember már a hitből él (Hab. 2:4) és az Úr szeretetet kíván és nem áldozatot; az Istennek ismeretét inkább, mintsem égő áldozatokat (Hós. 6:6); az Urat pedig megismerik, mert ő hittel jegyzi el

magának az övét, örökre jegyzi el és pedig igazsággal és ítélettel, kegyelemmel és irgalommal (Hós. 2 : 18—19) és szeretetnek köteleivel vonja őket magához. (Hós. 11 4). A Hórebbe Illésnek már nem hegyeket megszaggató és kősziklákat meghasogató szélvészben, nem földindulásban és nem tűzben szól a Jehova, hanem halk és szelid hangban. (1. Kir. 19 : 11—13). A törvény saskeselyűi helyett már a csendes kijelentés galambjai repkednek.

És a prófétaság a jövőnek egy olyan csodálatos távlatát tárja fel a nemzet előtt, hogy évszázadok és évezredek hosszú sora mind kevés lesz, míg azt a választott nép betölti nagyságával, hatalmával, világuralmával. Megmérhetetlen kincset ad nemzetének az, aki messze jövőre szóló hivatást, elküldetést, missiót tud kitűzni számára és ezt be tudja vérsni kitörölhetetlen betűkkel a lelkekbe. Jöhet vihar. Letörheti Isai törzssökét. Ellenség fejszéje levághatja azt egész a gyökeréig. De ha csak egyetlen gyökérszál marad is a nemzeti talajban, ez ki fog hajtani, belőle vesszőszál növekedik és virágszál virul. (És. 11). A tövis helyén ciprus nevekedik és bogáncs helyett mirtus (És. 55 13).

A prófétai vallás ím így tüzi ki a legszebb nemzeti eszményt is és tartja folyton ébren a nemzeti öntudatot.

Ki ne volna Péterrel egy véleményen, hogy „jó nekünk itt lennünk“ ?! Ki ne óhajta *ilyen*

társaságban maradni, ahol nagy világtörténelmi korszakok képviselői beszélnek a menny dolgairól, elvégezett határozatairól?

A Péter szavait azonban elnémította egy újabb jelenés. Fényes felhő borítja be az egész társaságot és szó hallatszik: *„Ez az én szerelmes Fiam, akiben én gyönyörködöm: őt hallgassátok!*

Törvénnyel és prófétákkal szemben az új kijelentés: *Isten gyönyörködik a Jézusban!* Érzitek-e, hogy mekkora boldogság és üdvösség ránk nézve, hogy az Isten gyönyörködik Ő benne és mind azokban, akik az Övéi! Őt hallgatni jobb, mint megdicsőülteket látni, vagy társaságukban időzni, számukra hajlékot építeni!

A hang nagyobb dicsőséget jelentett ki, mint ami fényt és ragyogást a szem látott.

És a hang legyőzte őket, a tanítványokat. Arcra borultak és megrémülének. Minden új jelenségtől az első pillanatban megrebbennek az emberek. Félve kérdik, mint amaz első pünköszt reggelén: „vajjon mi akar ez lenni?” (Ap. Csel. 2 : 12) avagy mint ama Mindenszentek napjának reggelén ott Wittenbergben, a mikor egyszerre megzendült és megrémült az egész város, amint elolvasták *Luther* tételeit. És csak lassan ocsúdtak fel, mint a tanítványok, a mikor Mesterük keze érinti s szava ébresztgeti őket: „Keljetek fel és ne féljetek!”

„Mikor pedig szemeiket felemelék, senkit sem látának, hanem csak Jézust egyedül.”

Mózes is, Illés is eltűntek. Bármilyen parancsoló hatalmú is a törvény, dicsőségének tartja a

Jézusnak, mint Mesternek, mint a tökéletes kijelentés hordozójának, „a törvény végének“ engedni. Bármennyire jövőbe látók is a próféták, a felhőbe rejtőznek Jézus, a tökéletes próféta előtt; mintha mondanák az isteni Jézusnak: Mi régente szölotunk Atyád nevében és parancsából, most azonban, a mikor Te nyitod meg ajkadat, hogy az ég titkait magyarázzad, megbízatásunk véget ért s minthogy csak szolgák vagyunk, teljes alázattal hallgatjuk mi is az Isten Fiának beszédét!

*

A látások eltűnnek. Csak *egyetlen-egy* marad az egész glóriából: *Jézus*. Az, akihez az égi szó utasít: „Ötet hallgassátok!“

Igéje, szent személye, ennek látása: legdrágább kincsünk és örömünk. A menny, az örökkévalóság sem adhat nagyobb boldogságot, mint a szemtől-szemben való látást. Jézus maradt egyedül. A keresztyénségnek eszménye. És az ő anyaszentegyházának nem is kevesebb, de nem is több a feladata, mint ezt a Jézust megmutatni, hogy mindenki a saját szemével nézze és lássa meg. Személyének, jellemének kimeríthetetlen gazdagságából mindenki maga közvetlenül, a Vele való élő érintkezésből vegyen kincset, üdvösséget, boldogságot, örömet, békességet.

És a reformáció világhistóriái nagy tényében hálaadással éppen azt ünnepeljük, hogy benne újra teljes dicsőségben, minden elfedő kárpit és eltakará felhő nélkül, mutattatott fel egyedül a

Jézus, mint egyetlen közbenjáró, egyetlen és örök főpap. Őtet kell hallgatni. Reá kell nézni. Őtet követni. Nyomdokaiba lépni. Mert nincsen senkiben másban üdvösség és nem adatott sem mennyen, sem földön más név, amely által megtarthatnánk, mint a Jézus Krisztusnak a neve!

Őt nézzétek! Mindenikőtöknek *az és anyyi* lesz az üdvössége, a *mit* és a *mennyit* a Krisztusból megláttok. Jakab kevesebbet látott, mint Péter és Péter kevesebbet, mint János, de a *mit* és a *mennyit* láttak Jézusból, az lett üdvösségük.

És mi most már világszerte, a házaknak fedeléről is elhirdethetjük, amit láttunk. A tanítványoknak is a tilalom csak addig szólt, a míg az Embernek Fia fel nem támadott a halálból.

Az evangéliumnak legmélyebb titkait elfedő kárpitot szétlépte a golgothai halál, az életet és a halhatatlanságot pedig világosságra hozta a feltámadás reggele. A mióta az Úr valóban feltámadott, azóta valóságos vétek az Isten mélységes dolgairól hallgatni. A leglítósbbat is fel kell tárnunk. A magunk és a miéink, a mi atyánkiai üdvösségéről van szó.

A Jézus a maga tanítványaival ma is akként jár el, mint ott a hegyen. Az anyaszentegyháznak, mint az Ő testének megadja az üdülésnek amaz óráit, amelyekben az Ő elrejtett dicsősége előtör, a mikor az Ő diadalmasságának felséges fénye, az Ő vitézkedésének ideje mint hajnalpír besugározza az időt. Ad az övéinek órákat a belső, lelki életben, a mikor „elváltozik előttük” és a

mikor őket kegyelmének gyönyörűségével, mint hatalmas árral itatja meg.

De . és ez az, ami a mi tanulságunkra íratott meg és amit egész erejével megint a reformáció érvényesített, „hajlékot építeni“ még a felmagasztosultság ilyen óráiban sem szabad; mert a hegyről alá kell szállani megint az élet zajgó, küzdő, szenvedő völgyébe. Tenni, cselekedni, tűrni, kitartani, küzdeni kell. Nem elmerengve szemlélődni s nem törődni azzal, hogy *mi* lesz odalenn a más kilenc tanítvánnyal, *mi* a többiekkel, *mi* a messze világgal; hanem lehozva magunkkal a Thábor fényét, ragyogását, köteleességünk odaadással menni a szent küzdelemre, ennek a nyomorult világnak a vigasztalására, gyógyítására és a Krisztus számára való meghódítására. Csak aztán lehet majd pihenni és majd megint a hűséges munka után újra az Ő örökkévaló színe látására felemelkedni.

Ezt a látást adja meg az Úr a maga ingyen kegyelméből mindnyájunknak! — Ámen.

Dr. Kenessey Béla.

A keresztyénség szelleme.

Luk. ev. 11 14—20.

A felolvasott ige azok közé tartozik, amelyek megbotránkoztatják, vagy legalább is nem érdeklik a modern embert. Ördögökről, a Sátán birodalmáról, tisztátalan lelkekről beszélni ma, a XX. század második évtizedében valóban csak egyházi beszédben lehet, amelynél biztosítva van a szónok, hogy kézlegyintéssel, vagy közbeszólással zavarni nem fogják; nem azért mintha nem érdemelné meg, hanem azért, mert az istentisztelet méltósága önuralmat és türelmet parancsol.

Pedig aai, van valami szomorú, szinte azt mondhatnám, démoni végzetszerűség abban, hogy mi, felvilágosodott emberek, nem beszélünk a Sátánról és az ő műveiről. Minden hívő korszakra nézve valóság volt a Sátán, s habár a gyermektegy, vagy a költői képzelet más és más alakot adott neki, sokszor nagyon is babonás, nagyon is durva alakot, egy dolog minden korszak előtt bizonyos volt: a gonoszság éppen olyan személyes lelki hatalom, mint a jóság; aki hitt a személyes Szent-

lélekben, az hitte a Sátánt is. És ezt a tényt éppen a mai lélektan és vallástudomány igazolja, amennyiben reámutat, hogy a Sátánról szóló vallásos képzet az egészséges, élettől duzzadó hitnek egyik szükségszerű és áldott következménye. Szükségszerű, mert a vallás nem filozófia, tehát nem elvont fogalmakkal, hanem személyiségekben jelentkező *élettel* dolgozik. Mikor a világban levő realis rosszról, az emberben rejlő ősi gonoszságról akarnak felvilágosítást nyújtani — mert arra, hogy létüket letagadják, eddig még egyetlen komoly ember sem gondolt — Kant beszélhet „radikales Böse“-ről, mint az emberi szellem végzetes alaptényezőjéről; Platon is beszélhet érzékiségről, testről, mint a szabad és tiszta szellem megrontójáról; Schopenhauer is leírhatja a vak és önmagát marcangoló, értelmetlen és gonosz világakaratot, de nem beszélhet ezekről a biblia, amely az életnek a könyve és személyes életerők küzdelmét szemlélteti. A bibliában nem egy eszmével, egy elvvel, egy fogalommal küzd egy másik eszme, elv, vagy fogalom, hanem az isteni élet küzd a sátáni élettel, Krisztus küzd Béliállal.

A másik meggondolás pedig arra mutat, hogy a Sátánról való képzetben az Isten dicsőségének és kegyelmének, az ember méltóságának és nagyraihivatottságának csodálatos mélységű hite rejlik. Nemcsak nem igaz, hogy a Sátán képzete az emberi lelket lealázza, megnyomorítja, félenkké és bárgyúvá teszi, sőt éppen az ellenkezője igaz: a lelket betölti egy hősie, nagyszerű optimizmussal,

határait kiterjeszti az isteni világkormányzás grandiózus méreteinek átpillantására és felsőges biztossítékot nyújt a jó végleges diadalmára nézve. Ugyanis a Sátánról alkotott dogmatikai tételekben először is az a meggyőződés jut kifejezésre, hogy ez a világ alapjában véve nemcsak jó, hanem kibeszélhetetlen szépség, nagyság és dicsőség hordozójául teremtetett; alkalmas eszköz arra, hogy az Isten bölcsességének és szeretetének az örökkévalóságba beleragyogó transparensé legyen. Mégpedig azért, mert a rossz csak átmenetileg rúntja el, rontja meg azt a világot, amely valaha tökéletes volt és valaha tökéletes lesz; de Isten nem tűri ezt a rontást és felveszi a harcot az ő világáért, mígnem mindenhatósága és örök szeretete végül is teljes győzelmet arat. Mit gondoltok, mit érezhet a művész, ha nagyszerű alkotását félig kész állapotban gonosz kezek által elnyomorítva látná? Minden inspirációnál nem hevesebben sarkalná e művész műve kijavítására és befejezésére a fájdalom és harag, melyet e gonosz rontás láttán érez? Arra a műtárgyra nézve melyik a boldogabb, a biztatóbb, a vigasztalóbb lehetőség: az-e, hogy torz állapotát idegen gonoszság okozta-e, vagy az, hogy önmagában képtelen felvenni a művész gondolatát? Aki azt mondja, a világ magában gonosz, az szánandó, reményvesztett ember; aki azt mondja, hogy ezt a szép világot megrontotta a Sátán ideig való hatalma, de Isten szívében lobog a vágy, hogy helyre hozza azt: az hívő, optimista lélek. — Még meglepőbb és mélyebb igazság derül ki, ha az

emberi lélek szempontjából vizsgáljuk ezt a dolgot. Gondoljátok el: egy atya megtudja, hogy egyetlen reménye, büszkesége, az ő fia megdöbbenő módon elzüllött. A csalódás és reménytelenség villámai cikáznak büntető haragjában. De amint utána jár a dolognak, reájön, hogy az ő alapjában jóindulatu fia rossz barátok áldozata lett. Haragjába most már szánalom és remény vegyül s fiát most már minden erejével nem megbüntetni, hanem *megmenteni* akarja, felháborodása pedig százszoros erővel a kisértők ellen fordul. Aai, a gondolat, hogy az ártatlanságban és szentségben született ember a Sátán rontására bukott el, nem enyhíti ugyan sem a bűn nyomorúságát, sem a vele járó felelősséget, de helyet ad az Isten szánakozó irgalmának és rámutat a megváltó kegyelem sikerének boldog lehetőségére. Ha nincsen Sátán, az ember az ördög és helyzete örökre reménytelen; de a Sátán sötét alakja mögött felegyenesedik egy dicsőséges árnyék: a keresztf.

Azonban eddig csak levezetéssel dolgoztunk s gondolatainknak elméleti ereje volt. Jertek, szálljunk alá az egyéni tapasztalások világába és szólaltassuk meg saját életünk belső tényeit, hadd tegyenek ők is bizonyosságot arról, hogy az Isten nagyszerű világát miképpen torzítja el egy sátáni kéz. Felsorolom az evangéliumban leírt különböző ördögösségeket; aki valamelyikben a maga állapotára ismer, titkos szóval vallja be az élő Isten előtt!

Ime itt van legelőször is a textusban említett „néma ördög“. A megszállott lélek úgy akarna

valamit mondani; tele van gondolattal, amelyek szárnyaikat bontogatják, mint a rab madarak, képpel, amelyek felgyöngyöznek lelke mélyéről, de a megváltó szó nem jön az ajkára. Talán vallomást akar tenni arról, hogy mennyire szeret valakit, aki ezt nem akarja meglátni, talán bocsánatot akarna kérni valakitől, akinek fájdalmat okozott, mert ezt a másnak okozott fájdalmat nem bírja elviselni, talán el akarná panaszolni valami olyan szomorúságát, amelyet nem akar megérteni senki; talán imádkozni akarna, hogy befagyott lelke jégpáncélja alatt elcsittuljon valami háborgó, feszítő vihar. Te nem érezted sohasem aa, hogy egy szó megváltana? Valami ősi átkot bontana fel, valami eddig nem érzett békét hozna alá; valami haragot engesztelne ki, valami régi, mély sebet gyógyítana be egyetlen igen-, vagy nemszavaddal. Érzed, hogy egyszerre kisütne a nap fejed felett, ha te megszólalhatnál és vallást tehetnél Istenről és az ő fiáról. Úgy várja a világ ezt az ígét, mint a teremtet szót a chaosz, de te némán, befagyott ajakkal mégysz tova; utánad feljajdul a föld és összetört szívek, széthullott világok cserépdarabjai ütnek szomorú zajt: soha, soha többé! — Ott van a vakság ördöge. Tele van a világ szépséggel, sugárral, csodával, de a vakság-ülte lélek csak sötétséget, vagy szürke körvonalakat lát: nincs szín, nincs távlat, nincs alak számára. Hány ilyen ember van, aki épen a világ magasabb, belső szépségei iránt vak. Csak azt látja, amit megfoghat, amibe beleütdök, amin megérzi a föld szennyét

és porát, de hiányzik lelkéből a magasabb, tisztább világ, a szentség világának a képe. Az életnek épen a legszebb vonásait nem látja, azokat a vonásokat, amelyekkel az élet az örökkévalóság felé fordul és annak fényében fürdik. Színvak a dolgok isteni zománca, mennyei fénytörése iránt, elvész számára a földnek az a színjátszása, amelyet a felülről jövő világítás ad.

Ott van a magányosság és pusztaság öröge, amelynek áldozatával Jézus a gadarénusok földjén találkozott. Az a szegény ember úgy vágyott meleg, megértő lelkek után, akik reá fonódjanak és szeretetükkel megtelítsék őt. De azért ott ül a pusztaságban, a közeledők elől elszalad, elrejtőzik egy elhagyott sírboltban, s ott saját lánczaival véresre veri boldogtalan fejét, „magát kövekkel vagdosva”. Nem ismertek-e meleg, szeretetre méltó és vágyó lelkeket, akik elvonulnak a magányosság pusztaságába, ha valaki feléjük közeledik, riadtan menekülnek el, sírboltokban vetik fel ágyukat hazajáró lelkek társaságában s emlékeik, képzelt bajaik kődarabjaival véresre verik magukat?

Ime a Sátán a maga hatalmában!

Megdöbbenő tapasztalás volna, ha láttára nem élne szívünkben mindennél jobban az a meggyőződés, hogy a világ és élet azért mégis egy örök szeretet csodálatos és dicsőséges alkotása s a Sátán ideigvaló hatalma nem tudja véglegesen elrontani azt, amit Isten tökéletesnek szánt. Van tehát mód a Sátán legyőzésére — azért most be kell mutatnom a *Sátánnal küzdő ember erőfeszítését*.

Alapigénk kétféle eredménytelen ördögűzést ismer: egyik, amikor az ördögöt az ördöggel üzik ki; a másik, mikor a kiűzött ördög helyét üresen hagyják.

Az ördögöt az ördöggel üzni annyi, mint a megromlott világot magával a világgal gyógyítani. A homoeopatha gyógymód a Sátánnal szemben nemcsak hogy nem használ, de egyetemes mérgezésre vezet. Csunya, torz a világ? — vedd meg, fordulj el tőle, hagyj fel a reménnyel, hogy valaha szép, nagy és dicső lehet. — Tépett, szomorú, bűnös a te belső embered? — fordítsd el róla tekinteted, ne vedd tudomásul, hátha kibírod így halálig? — s a lélek nyomorodik, züllik tovább. Békételen a világ? fegyverkezz állig; találj fel új hadiszerszámokat, vásárolj kémekeket, vesztegess meg diplomatákat, — nézd, mily szép békességet lehet így a világnak szerezni! Üres az életed? töltsd meg könnyelmű szórakozással; fáradt vagy? keress új, ingereket, mohóbb szenvedélyeket! — azok meg még gyorsabban emésztenek fel. Kicsinynek érzed magad? Törekedj nagyobb-*nak látszani*, — s kezdődik az elébb nevelséges, azután szomorú nagyozolás. Rettentő a valóság? hazudj hozzá annyit, amennyivel meg tudod szépitni. Hogy triumfál a Sátán, mikor őt kéri meg az ördög kiűzésére, mintha a főuzsorástól kérne valaki kölcsön, hogy ügynökei kezéből kiszabadítsa magát.

A másik komoly, sőt tragikus módja az ördögűzésnek az, mikor kivetjük a Sátánt lelkünkbe, de üresen maradt helyét nem töltjük be nála hatalmasabbal, aki megvéddesse lelkünket a gonosz

lélek visszatérése ellen. Az ilyen emberek először is azt mondják, hogy a bennük levő bűn csupán „rossz szokás“, amit ők ezentúl el fognak hagyni. Próbálják is leküzdeni hibáikat szigorú önneveléssel, kemény aszkézissel, sok jó szándékkal. Csakhogy a pokol tornáca is épen jószándékkal van kikövezve. Előírások, parancsok, tanácsok, eljárások, módszerek százait próbálják betölteni, küzdenek is hősiezen, de csak odajutnak, ahová Pál: „akaratom van a jóra; gyönyörködöm is az Isten törvényében a belső ember szerint, de látok egy másik törvényt az én tagjaiban, mely ellenkezik az elmém törvényével és rabul ad a bűn törvényének“ (Róm. 7. 22—24.) Nem, a dudvát nem lehet kiírtani azzal, hogy lecsípjük a tetejét, mert azzal csak jobban elbokrosodik; a bűntől sem lehet megszabadulni, az életet sem lehet megszépíteni azzal, hogy egy rossz szokással felhagyunk, egy gonosz lelket kivettünk magunkból, mert a kiűzött lélek „víznélküli helyeken jár, nyugalmat keresve“, ahol megszomjazik, mérge felgyűl, kísértő és rontó ereje megnő, s akkor visszatér elhagyott házába, melyet „kisöpörve és felékesítve talál,“ amint vára-kozik új gazdájára. „Maga mellé vesz tehát más hét lelket, magánál gonoszabbakat és bemenvén ott lakoznak; és annak az embernek utolsó állapota gonoszabb lesz az elsőnél“ Mindenki tudja, hogy a visszaesés sokkal veszedelmesebb, mint az első betegség. *Ime az ember, a maga hiába-való erőfeszítésével!*

Nagyon egyszerű lélektani magyarázata van

ennek, amit az üres tér törvényével lehet szemléltetni. A lélek nem maradhat üresen, azt be kell tölteni. Natura horret vacui, mondták a régi természetbölcselők; anima horret vacui, mondja a modern lélektan. A lelket csak úgy lehet feloldani egy hatalom alól, ha erősebb hatalom ígérete alá helyezzük. A szenvedélyeket nem azért adta Isten, hogy szétroncsolják életünket, hanem azért, hogy egy magasabb gondolat hatalma alatt az ő világépítésének feszítő erői legyenek. Az a félelmes, szinte démoni akarat, mely egy Herostratessel elpusztíttatja a Diana templomát, egy Michel Angeloval megépítteti a Szent Péter templomát, egyszerűen azért, mert a Michel Angelo akaratát igába fogta egy magasabb, égi szenvedély, mely egész lelkét betöltötte. Az igazi megtérés nem hagy fenn üres tért, hanem teljesen áthatja, csordultig tömíti az egész lelket. A protestantizmus nem parancsokat, jó tanácsokat, előírásokat, ördögűző recepteket adott, hanem az egész lelket színlüllyig betöltő hősiess szenvedelmet gyújtott fel, mikor egy isteni személyiség diadalmas erejével foglyul ejtve közvetlenül a Jézus királyi hatalma alá helyezett.

Ime Jézus Krisztus az ő diadalmas erejével! Előttünk áll a mi Urunk, azzal az igény-nel, hogy egész lelkünk felett úrrá legyen, azt egészen betöltse, benne olthatatlan, hősiess odaadást ébresszen önmaga iránt. Hangsúlyozza, hogy őt nem lehet közömbösen venni, vele szemben nincs helye a semlegességnek. Nem lehet azért, mert a lélek olyan, mint az inga:

amíg a föld vonzkörében van, a szeretet és gyűlölet pontjai között leng. Aki azt hiszi, hogy neutralis, az már választott; ugyanis, ha nem adja egészen oda magát, amit teljes szívből szeretnie kellene, azzal már elárulta azt és hűtlenné lett az ügyhöz; ha pedig nem gyűlöli azt, amit gyűlölnie kellene, hanem barátkozik, tárgyal a gonosszal: lélekben már csatlakozott hozzá, ha még nem vonta is le döntésének végső következményeit. A Sátán ezt mondja: miután nem vagy ellenem, velem vagy, Jézus pedig ezt kiáltja felénk: *aki velem nincs, ellenem van.*

Lehet-e Jézushoz így szólani: te vagy a tökéletesség, a szentség, a teljes, isteni élet, te vagy az eszmény; te vagy az én rendeltetésem, dicsőségem és örökkévalóságom, de én semleges vagyok irántad! Lehet-e semleges a gyökér az ő virága és gyümölcse iránt, az előtt nyílvessző a célpont iránt, a királyfi a reá szálló korona iránt? Ha semleges lenne, kiesnék az élet irányából és elnyomorodnék, mint ahogy posványná lesz a medréből kilépett folyó. A szív csak addig él, amíg szeret és hevül. Jézus nem azt kérdezi Pétertől: tisztelsz-e engem, imádsz-e engem? hanem azt kérdi háromszoros ostrommal: *szeretsz-e* engemet? Jézust nem tűrni kell, hanem hevülni érte, nem tudomásul venni, hanem melléje állani; Jézus nem loyaltást kíván, hanem kigyúló szenvedelmet!

Nos, nem tudnád-e Jézusnak megadni ezt a kigyúló szenvedelmet? Nem tudnád megadni, mikor

látod, hogy az elrontott világ, élet benne szabadul fel, benne gyógyul meg, benne szépül meg, benne dicsőül meg! Mikor látod, hogy benne a néma megszólal : Atyám ; a vak szeme megnyílik s meglát egy felséges világot ; a magányos lélek titkos, lelki társaság szent egyességébe lép s a magát klnzó, sírboltokban lakó ember leül a mennyei vigasság lakomájához az ő Atyjának jobb keze felől. Benne történik mindez, mert Isten ő reá nézve teremtette, neki szánta és benne dicsőíti meg az egész világot, ki *„képe láthatatlan Istennek, minden teremtménynek előtte született, mert ő benne teremtetett minden, ami van mennyekben és a földön, láthatók és láthatatlanok, akár királyi székek, akár uraságok, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok ; mindenek ő általa és ő reá nézve teremttettek.“*

A keresztyénség szelleme tehát ez : Úrrá lenni a világ és fejedelme fölött azzal, hogy úrrá lett fölöttünk a Krisztus. — Ámen.

Dr. Ravasz László.

A keresztyénség eredményei.

Ján. 61—15.

A világirodalom egyik legszomorúbb könyvében* minap ezek a sorok ragadták meg figyelmemet: „*A világ fájdalma nem valami megszábotott nagyságú kenyér, hogy minél többen esznek belőle, annál jobban elaprózódnának az egyes részei. Nem, ez a kenyér minden új vendéggel növekszik, és mindig fölösen van az asztalon, még hogyha folyton új meg új milliók özönlének is hozzá.*”

Ennek a képnek egész lélekbemarkoló ereje akkor tűnik ki igazán, amikor az alapigénkben elbeszélt történettel állítjuk szembe. Tehát megvan a maga csodálatos kenyere a Jézuson kívül való életnek is: a fájdalom! Csakhogy az a csoda, amelyik *ezt* a kenyeret szaporítja meg és ezt nem engedi soha kifogyni embermilliók feketeposztós,

* *Briefe, die ihn nicht erreichten.* 87. kiadás, 208—209. lap.

könnyáztatta asztaláról: az a csoda nem egy új élet erejének és törvényének boldogságos kinyilatkoztatása; az a csoda emberlétünknek hét lakattal lezárt gyötrő rejtelve, az ó-törvénynek titokzatos átka.

Nem is lehetett ezt a rejtelmet földérite és ezt az átkot megtörnie senki másnak, csak annak, aki azt a *másik* csodálatos kenyeret hozta — nem, aki *maga* volt az a kenyér. A fájdalom kifogyhatatlan keserű kenye helyett csak az tartotta jól a szomorú és éhező embert az élet és az öröm kifogyhatatlan mennyei kenyérével, akinek isteni látóereje volt fölismerni a fájdalom csodálatos kenyérének igazi termő gyökerét és isteni hatalma volt — elmetszeni e gyökeret.

A fájdalom igazi gyökere a bűn — a bűn, lényege szerint, nem más, mint istenellenesség — ez az istenellenesség pedig, a maga minden átkával, szennyével és fájdmával csak akkor törik össze és csak akkor semmisül meg, amikor meggyőzzetetik róla, hogy Istennek szerelme nagyobb, véghetetlenül nagyobb önála: ez a Jézus igazsága, a Jézus tudománya, a Jézus hatalma, a Jézus műve. A fájdalom kenyérével való lakozás igazában nem egyéb, mint folytonos és egyre növekedő szörnyű éhség: mert lerázhatatlan vastörvénye az a léleknek, hogy minél messzebbre távolodik, fut Istenétől, vagy minél dacosabban szembe akar szállani vele annál kinosabb legyen, és epeszőbb, ha mindjárt a legtöbbször öntudatlan is, éhsége és szomjúsága „az Istenhez, az élő

Istenhez.“ (42. Zs. 3.) Jézus pedig azért mennyei kenyér, mert ő benne maga *ez örök éhség egyetlen tárgya* adja oda magát az emberi léleknek: nem úgy jelenti meg magát többé neki, mint sarkában lévő üldöző vagy viadalra kész ellenfél — hanem úgy, mint megmentő segítség, mint megbocsátó szeretet, mint megújító erő.

Nagyon sokféle ember nyüzsgött ott Jézus körül abban a hatalmas, ezerekre menő tömegben amaz emlékezetes alkonyon. Mindegyiknek más volt az egyénisége, más volt az élete sorsa és története, más volt a vágya és a szenvedése, más volt a bűne. De három dolog mégis hatalmas egységbe forrasztotta össze azt az ezerfejű sokaságot; *emberek voltak mind — éhesek voltak mind — és Jézus valamennyit egyformán megelégtette.*

Megelégtette — mert meglapasztaltatta velük, hogy benne Isten keresi őket, Isten találta meg őket, Isten hajol le hozzájuk, hogy betöltse az ő névtelen, szegényes, sivár életüket a maga tökéletes gazdagságával: adjon nekik vigasztalást és békességet, hitet és reménységet, célt és erőt: „ékességet a hamu helyett, örömnék kenetét a gyász helyett, dicsőségnek palástját a csüggedő lélek helyett.“ (És. 61₃) oh, „Sionnak e gyászolói“, Izrael sötétségben bolyongó fiai *erre* a kenyérre voltak mindenekfölött éhesek. És hiába keresték azt a magok erején, hiába kérték és követelték, hiába akarták kiérdemelni a mennytől, amíg az a kenyér maga le nem szállott közéjük

és — megtörelvén magát értük, — oda nem adta magát nekik. „Mert azért szállott le a mennyből, hogy ne a maga akaratát cselekedje, hanem annak akaratát, aki elküldötte őt.“ (Ján. 6₃₈).

2. Nem szeretném azonban, ha úgy értelmeznétek az előbb mondottakat, hogy a csodálatos kenyérnek ez a *valamennyi* evangéliumunkban olvasható története pusztán *allegória* akart volna lenni és semmi egyéb. Jézusnak teljes igazságát csonkítaná meg az, aki, ha jóhiszeműen is, de végtelen nagy egyoldalúsággal mindenestől fogva *el akarná szellemesíteni ezt a mennyei kenyeret*. Nem: egészen bizonyosak lehetünk felőle, hogy Jézus annak a köréje gyűlt sokaságnak, mely olyan vala, „*mint a pásztor nélkül való juhok*“ (Márk 6₃₄), nemcsak a lelki, hanem a testi éhségét is keserülte s az ő szerető pásztori gondjába mindkettőnek a megszüntetése beletartozott. Az a mennyei kenyér, amelyet ő hozott, amelyet ő önmagában adott nekik és kínál minékünk, nem valami elvont erkölcsi igazság volt csupán és nem is pusztán valami mystikus vallásos élmény: az a kenyér az élet kenyere, az Életé, ennek a hatalmas fogalomnak és még sokkal hatalmasabb valóságnak egész mérhetetlen kiterjedésében, egész királyi uralmi területén.

Jézus az élet kenyere: ez egészen határozottan azt jelenti, hogy ott, ahol a lélek öneki s ő a léleknek átadja magát, ott nemcsak a lélek táplálkozik, nemcsak az elme világosodik, a szív tisztul és az akarat acélosodik meg, hanem —

épen ezért, épen ennek következtében — a tes is szükségképen megdicsőül; beleterelődik az isteni rendeltetése szerint való élet útjába; szükségletei Isten akaratának megfelelő módon elégtételnek ki; erői megszentelődnek és megsokszorozódnak a lélek szolgálatában — és a megdicsőült testtel együtt szükségképen megszépül, átnemesedik, fölmagasztosul az anyagnak és a szellemnek az az egész csodálatos szövődéke, amelyet közös emberéletnek, társadalomnak, művelődésnek hívunk.

Jézus tehát nem tagadja meg a testet és az anyagot — ami más szóval azt jelenti, hogy nem gyűlöli és nem veti meg a civilizációt és a kultúrát, mert olyan erőket hordoz magában és áraszt ki magából, amelyek nagyobbak, végtelenül nagyobbak azoknál és — ez a fő — képesek azokat is átalhatni, vonzani és fölemelni. *Jézus az élet kenyere: ez a nagyon egyszerű és merőben evangéliumi igazság a nyitja — és semmi egyéb — a keresztyénség világtörténelmi erejének és eredményeinek.* Csak egy pillanatra nézzünk a szemébe egy nagyon világos ténynek, amelyet nem tagadhat le a legmateriálistább történetírás sem, megfélekedezni azonban — épen a szembezőkö volta miatt — annál könnyebben meg lehet róla: *nincs vallás, amelyik világtörténelmet csinált volna a keresztyénségen kívül.* Egyes nagy népeket felemelni, nekik kitörülhetetlen jellemet adni évezredekre szólóan tudtak más nagy, u. n. világvallások is; még olyan is akadt közöttük — bár már ez is kivételszámba megy — amelyik ideig-

óraig tartó hatalmas, sőt ellenállhatatlan világtörténelmi hatóerőt tudott egyik-másik népben kifejteni. Ámde egy csodálatosan gazdag összetételű óriási népközösségnek kétezer éven át igazi, a szó legnemesebb értelmében vett művelő ereje lenni, élete minden anyagi és szellemi nyilvánulásával bátor és tevékeny kapcsolatba jutni egyesegyedül a keresztyénség tudott. És ez természetes. Mert egyedül a keresztyénség az a vallás, amely a maga egészében, királyilag *igenli*, akarja az életet — mert az egész életet Isten tulajdonának nézi és Isten dicsőítésére akarja felhasználni. A menygyei kenyér az élet kenye, a szónak legszorosabb, legkomolyabb, sőt, ha úgy tetszik, leghétköznapiabb értelmében.

Mit gondoltok: hogyha Jézusban valami afféle fájdalomcsillapító életbűvész, aszkéta varázsló vagy társadalomboldogító reformer állt volna ott, az ötezerek előtt, aminek őt mindig rengetegen hitték, *ma is hiszik*: vajjon akkor is *így*, ebben az alakban maradt volna reánk ennek a csodálatos lakomának az emlékezete? Én alig hiszem. Akkor arról a csudatévő mágusról alighanem inkább azt olvasnók ma, hogy a kezével kört írt le a levegőben s titokzatos varázsigéket mormolva a *sem-miből* teremtette elő a kíváncsú ételmennyiséget

vagy legalább is a *köveket* bűvölte el kenyerekké, amaz ös-gonosz egyik nagy kísértése szerint. S nézzétek, mit tesz ezzel szemben a *valódi* Jézus: a meglévő készlethez nyúl, azért ad hálát, azt áldja meg. Az emberi erők és ké-

pessségek, az emberi élet tényleges, való, szűkös és reménytelennek tetsző világába nyúl bele, és azzal dolgozik dicsőséges céljának megvalósítására. Nem csodát akar, a szónak varázslatszerű, *sátáni* értelmében; még csak nem is *vallást* akar, a szónak ma közkeletű, felszínes és korlátolt értelmében — ő *életet* akar, a menny, az Isten életét, de *e* földön, *e*z embervilágban, — és nem aszkétákat, és nem remetéket és nem szobatudósokat és nem társadalomboldogítókat, hanem *emberi életeteket* keres e szent akaratának eszközéül.

Nézzétek; az az ötezer főnyi sokaság ott, a Tibériáson túl, a hegy pázsitos lankáján mintha a végtelenbe nőne. Kétezer esztendő története példázza, erősíti és tángítja mind ragyogóbb, mind boldogabb lehetőséggé azt, ami ott, akkor történt. Ó és új népek öt kenyere és két hala hanyatló avagy még csak csírájában levő szellemi és anyagi ereje, hogy' *megszaporodik* a Jézus áldására; hogy' megkapja szilárd célját és magasságos lendületét, hogy' lesznek rendre népeket és évszázadokat átka-roló gondolatrendszerekké, szervezetekké, civilizációkká, kulturákká! Lássátok meg, mint hozza, hozza egymás után a maga öt kenyerét és két halát: a zsidó a maga égő reménységével, a görög a maga titokfejtő bölcséletével, a római a maga törvénytisztelő, gyakorlatias eszejárásával, a germán a maga szabadságvágyával és elmélyedő kedélyével, a szláv a maga engedelmes, rajongó odaadásával, a turáni a maga egyszerű, józan, de méltóságos erkölcsi komolyságával — — — és

lássátok meg, hogy' *megelégíti* Jézus egyiket a másik után, az *egésznek* juttatva minden egyesnek készletéből; Isten szeretetének és szeretetből fakadt egyetemes világcéljának kijelentésével hogy' maga fölé emeli valamennyit és hogy' forrasztja egy hatalmas testvéri közösségbe — hogy' ad értelmet életüknek, célt pályájuknak, maradandó tartalmat szellemi és anyagi alkotásaiknak: a saját legjobb erejük fölhasználásával, de megszázaszorozva azt, hatalmas kézzel lendítve el, fölfelé — igazi rendeltetésének irányába.

3. Mindez azonban nem azt jelenti, hogy én most úgy akarom nektek bemutatni, dicsőíteni és igazolni a világtörténelmet, mint 1900 esztendő óta minden korszakában és minden mozzanatában merőben *keresztyént*. Távol legyen: sőt én, ép ellenkezőleg, azt mondom: egyenesen *lesújtó* volna az, hogyha a világ 1900 — vagy mondjuk 1914 — esztendeig minden ízében csakugyan keresztyén lett volna. Mert ha föl is tesszük, hogy az volt, most, e három éve tartó rettenetes vádbeszédnek súlya alatt még a legderűsebb optimizmusnak is el kell ismernie, hogy *ma nem az*. Ez pedig akkor azt jelentené, hogy az a mennyei kenyér most már végkép elfogyott: Krisztus kiélte magát az emberiségben és ennek a boldogtalan emberiségnek számára nem maradt hátra egyéb, mint eltemetni egy eléggé hosszan tartott, de mégis csak véges, szép illúziót és, újra éhesen, más kenyér után nézni; vagy pedig — jaj, minthogyha inkább *ez* volna már teljesedő

félben! — visszaülni a fájdalomnak könnyel sózott *kifogyhatatlan* kenyéréhez, feketeposztós asztalához!?

De nem. Hiszen íme: a Jézus megáldotta kenyerekből *marad.* (12—13. vk.) Ezt a mennyei kenyeret *nem lehet felélni.* Nem, mert ereje nem az emberé, nem köttetett *egy* nép, *egy* faj, *egy* civilizáció véges éleléhez, „öt kenyéréhez, két halá-hoz“ és nem csak *egy* történelmi korszaknak való. Erije Istené, éhezője a mindenkori emberi lélek, emberi test, emberi élet — munkatere a világ és munkaideje az örökkévalóság. Ha felélhette volna akármely faj és akármely korszak: akkor például a középkor joggal meglehette volna azt, amit meg akart és utóhatásaiban máig is meg akar tenni; akkor joggal mondhatta volna azt, hogy az én hitem és az én tudományom, az én egyházi és állami rendem, az én közműveltségem *a* keresztyénség, *a* Krisztus országa, maga a megvalósúlt mennyei társadalom, a Civitas Dei. És akkor mi nem gyülekezhettünk volna ma ide, hogy mi is elvegyüljünk amaz éhező sokaság közé. Ha Krisztusnak alázatos, bízó és rendületlen hitű tanítványai a nagyszerű középkori vendéglés végével nem keresgálték volna össze a maradékokat, a képzelt jóllakottak lenéző gögjétől, majd megszégyenült dühétől meg nem rettenve és meg nem hátrálva: akkor sohasem lett volna reformáció s akkor az egykori keresztyén népek és kultúrák veszendő hittel, aesthetikai mámorral, sőt végül is valami perverz gyönyörűséggel tudták volna

szemlélni, mint hal el lassanként a bethlehemi csillag fénye a félhold vérvörös lángjában. És ahogyan 1500 esztendő nem élhette föl ezt a mennyei kenyeret, nem élhette azt fel 1900 esztendő sem. Ma is, amikor a háboru vérpárás levegőjében még minduntalan kiélt és kiuzsorázott *keresztyén* jelszavakat hallunk átzendülni egyik diplomáciai boszorkánykonyhából a másikba és mikor az űs Antikrisztus efölött való őszinte örömében az igazság sok látszatával hirdeti a keresztyénség csődjét: igen, nekünk ma is meg kell keresnünk és mi ma is meg fogjuk találni ezeket a maradékokat.

4. Meg kell keresnünk és meg fogjuk találni — de hogyan? Alapígénk végső tanítása (14—15. vk.) ezt is megmondja: ne kövessük a sokaságot, mely Jézust a tőle vett csodás áldásért akarta királlyá tenni. Bármily keménynek tessék a szó Jézust ne az áldásokért és erőkért keressük, amelyek belőle egyének és népek életébe átszármaztak és végtelen lehetőségben átszármazhatnak — hanem keressük *Jézust Jézusért magáért*. Aki csak az áldásaiért, vagy mondjuk durvább, de a dolog lényegét jobban kifejező szóval: a *hasznáért* keresi őt, az soha meg nem érti őt és soha nem fog belőle táplálkozni. Az épen azt nem képes megragadni, ami lényege őneki, ami valóban *mennyei* kenyérré teszi az élet kenyerét: azi az isteni szent szerelmet, amely megkeresi, fölemeli és megdicsőíti a bűnös embert, de csak akkor, hogyha ez egy minden melléktekintettől,

minden alkudozástól és minden számítástól ment kész szívet és — a Calvin felséges szava szerint — őszinte akaratot tár elébe. Minden keresztyén ember keresztyénsége ott kezdődik, amikor Jézust *szívének királyává* engedi lenni s alázatosan átadja magát neki arra, hogy a *szívéből kiindulva hódítsa meg az egész életét* — s mindaddig ég-föld távolában vagyunk a keresztyénségtől, amíg az *életünk* megsegítésére, fölemelésére, előbbrevitelére kötött alkuból akarunk Jézusnak egy kis negyedes fejedelemséget biztosítani valahol a szívünkben is. És ez nemcsak az egyén életében: a közösségre nézve is igaz. Még eddig minden önmagát felemésztett és önmagával meghasonlott keresztyén kultúra csökönyösen, erőnek erejével királlyá akarta Jézust tenni — nem mintha az iránta való szeretet tiszta lángjában égett volna, hanem mert — jeleket és csodákat kapott, és még nagyobbakat várt tőle. És a történelem egész világosan mutatja, hogy ez a kísértés nemcsak a katolicizmusnak tapadt a lényegéhez, hanem megkörnyékezte és több mint elégszer megejtette a protestantizmust is. De élő hitünk bizonyossága meg azt mondja, hogy az evangéliumi protestantizmus valamennyi keresztyén szellemi irány és történelmi alakulat között mégis csak a legjobban föl van vértézve ez ellen a kísértés ellen. Vértje a tiszta evangélium, mely félreérthetetlenül mutatja neki a jövő útját, a keresztyénség diadalútját: se jobbra, se balra, se hátra nem tekintve, *föl a hegyre, Jézushoz!* Ne elragadni akarjátok, hanem

fogadjátok be őt; ne akarjátok őt lerántani magatok közé, hanem kövessétek őt, menjetek föl hozzá az ő magasságába s lelketek figyelő csöndjében ott halljátok megkondúlni szavát, ezt a tiszta és érces hegyi harangszót: „Munkálkodjatok ne az eledelért, amely elvész, hanem az eledelért, amely megmarad az örök életre, amelyet az Embernek Fia ad majd néktek: mert őt az Atya pecsételte el, az Isten!” (Ján. 6₂₁).

Magyar protestánsok: fel a hegyre, Jézushoz! — Ámen.

Révész Imre.

A keresztyénség dicsősége.

Text. János ev. VIII. 46—59.

A mai napot az ősegyház *Judica*-vasárnapnak nevezte. A 43. Zsolt. kezdetéről, amellyel a reggeli istentiszteletet kezdték: „*Ítéld meg engem Istenem; vedd védelmedbe ügyemet a gonosz néppel szemben és az álnok emberektől szabadíts meg engem!*” Csak stilszerű, hogy predikáció-textusul meg a felolvasott részt jelölte ki, mert ebbe éppen Jézusnak a gonosz néppel, álnok emberekkel való vitájáról van szó.

Jézusnak textusunkban rajzolt küzdelme a zsidókkal tipusa és előképe a keresztyénség küzdelmének a világgal. S ha ma a világháboru irtózatosságaira s az égisz alatt gyűlölködésre utalva, a keresztyénség csődjéről beszélnek s négyszázados jubileumán a protestantizmus ítéletét látják abban, hogy e rettenetes világfelfordulásban két protestáns nép vezet; ha vitássá teszik a keresztyénség közel 2000 esztendő munkájának áldását s kétségessé azt, hogy a világ reális politikájával a keresztyénség eszménye összeegyeztethető volna: ebben ugyanaz a szellem szól, amely textusunkban Jézust korcs samaritanusnak és ördöggel cimbo-

rálónak mondja; igényét, hogy „*aki Istentől van hallgatja az ő beszédét*“ s ígéretét, hogy *aki az ő beszédeit megtartja, soha halált nem lát*“ egy zavart agy képzelgésének bélyegzi.

Megaláztatásának e szomorú állapotában a keresztyénség, a mi reformált keresztyénségünk is felfohászkodik: „*Ítélj meg Uram engemet. .!*“

Mi bátorítja fel a keresztyénséget, hogy egyenesen Isten ítéletére merjen apellálni s tőle kérjen, várjon döntést a nagy vitában? Mi más mint *a saját dicsőségének érzete, tudata!*

A keresztyénség dicsősége!

Ha valaki úgy fogná fel e dicsőséget, hogy az a keresztyénség történeti sikereinek eredményeiből, érdemeiből szövődik, melyet maga szerzett magának: rosszul járna az Isten ítéletére való hivatkozással. — Az, amit a szentírás dicsőségnek nevez s különösen amit a János evangéliuma ért a görög doksza, a latin gloria alatt, a sikernek nem eredménye, hanem feltétele, nem szerzemény, hanem ajándék: az isteni eredetben rejlő méltóság. Önmagától való dicsősége egyedül az Istennek van s minden másnak csak annyiban, amennyiben részes Őbenne. Így a keresztyénségnek is csak egyetlen dicsősége van: aki által lett, aki által él és hat, akihez ítélete és diadala is kapcsolódik: — *Jézus*.

A keresztyénség dicsőségét vizsgálva Jézusban és Jézus által, nézzük meg annak

1. alapját;
2. érvényesülését;
3. teljességét.

Hadd lássuk ragyogni rajta az Isten dicsőségét!

I.

A keresztyénség dicsőségének alapja — Jézus.

Jézus a keresztyénségnek nemcsak alapítója, hanem tartalma, lényege, dicsősége, ereje — minde. Jézus nélkül nincs keresztyénség. De viszont, Jézus személye a keresztyénségnek minden más vallás felett, megkülönböztetett jelleget, utolérhetetlen méltóságot biztosít. Mig ugyanis, minden más vallás alapítója megtért, megvilágosodott (Mohamed, Buddha), egy helytelen utról jobbra, a tévelygések sötétjéből az igazság világosságára jutott s így büntudat nyomait mutatja: *Jézus a büntelen élet zavartalan szentségével tündöklök.*

Abban a nagy vitában, amelyet Jézus s utána és érette a keresztyénség folytat a világgal, a Jézus ereje mindig az volt, hogy bátran kérdezhetette ellenfeleitől: „*Kicsoda bizonyíthat rám bünt?*!” A keresztyénség a világgal való harcában, más vonatkozásban, több-kevesebb sebet kaphatott; de abban, hogy az ember erkölcsi ideálját a Jézus Krisztus büntelen személyében megvalósítva mutatta fel s e valósítás lehetőségének titkát az Istenhez való vallásos viszonyában fedezte fel s tehát abban, hogy *az igazi emberi ideál csak a szentség vallás erkölcsi egységében valósulhat*: ebben elméletileg is, gyakorlatilag is mindenha sebezhetetlen volt.

Azt a titkos mélységet, melyben e szent élet fogamzott: kicsoda deríthetné fel? A léleknek Istenbe való kapcsolódása csak tapasztalható, de

nem magyarázható. Ami a mi szemünk előtt megjelenik, az már az a tény, hogy Jézus „*mindenekben engedelmes volt az ő mennyei Atyjának mind haláláig*“, vagy — amint a János evangéliuma a maga misztikus nyelvén kifejezi „*az ő mindennapi eledele az ő mennyei Atyja akaratának teljesítése*“ S mert az Isten felismert akarata ellen soha sem cselekedett: *lelkiismerete — ez az élő Isten ítélő szava — sohasem vádolta.*

Ám, emellett — mondhatják — lehetek volna „öntudatlan vétkei“! Való igaz; a büntelenségből csak úgy lesz *teljes szentség*, ha a lelkiismeret a legmagasabb, az abszolút erkölcsi törvényhez mérve sem talál vádolni valót. Tévedés mellett nincsen szentség s csak következetes, hogy róm. kath. testvéreink a pápa szentségéhez a csatlakozhatatlanságot is igénylik. — Jézus ez „*új parancsolat*“-ot, a „*törvény és próféták summáját*“, a „*királyi törvényt*“ saját lelkéből így másolja ki: „*Szeresd a te Uradat Istenedet*“, *szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!*“; „*Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes!*

Ezt szólva, nem természetesen érzi-e, hogy „*igazságot*“ szól, „*Isten beszédét*“ tolmácsolja s így akik nem hallgatják és nem hisznek neki, nem Istentől valók?

Viszont maga, lelkének e belső törvénye szerint élve, nemcsak az övétől hallja: „*Te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia!*“, hanem a pogány is kénytelen elismerni: „*Bizony, ez ember igaz vala!*“ s Pilátus vallást tesz róla, hogy semmi bünt benne nem talált,

A Pilátus ajkáról elröppent igét: „*Imhol az ember!*“ Isten a történelem legfelségesebb magaslatain s a legnemesebb emberi szívek mélyéin egyként igazolta. „*Imhol az ember!*“, ki „*hazug volna, ha azt mondaná, hogy Istent nem ismeri*“ és hazug lenne, ha ismervén az ő beszédét meg nem tartaná. — „*Imhol az ember!*“, kiből Isten emberré lett, az ember pedig megistenült; az „Isten szerint való —“, „a mennyei ember“, kiről mondja az Atya: „*Ez az én szerelmes Fiam, aki-ben nekem kedvem telik*“ Az ígért embere Ábrahám látta az ígért megjelenésének napját és örvendett neki, mert „*mielőtt Ábrahám volna, én jagyok*“ — mondja Jézus.

Az Isten szerint való örök emberi eszmény időben megelőzi, méltóságban fölülmulja a zsidót, a nemzetit; ezért van joga a keresztyénségnek Krisztus képére alakított embert követelni.

A keresztyénség dicsőségének alapja — *Jézus*.

II.

És érvényesülése ?!

Nem úgy megy, hogy „maga keresse a maga dicsőségét“; van aki keresse és megítélje; — az Atya.

Ime: amint Isten a történelem során ezt az ő szentjét beállította a világba, megkezdte keresni és ítélni az ő dicsőségét. — Jött a világra mint világosság, igazság és élet — és egyszerre nemcsak kitűnt a sötétség, hazugság és halál, hanem megkezdődött a külön csoportosulás is. Az Élet-fejedelme körül a világosság fiai, akik hallgatják

az igazság szavát és megtartják Isten beszédét; a Hazugság-atyja körül a sötétség fiai, kik azért nem hallgatják az Isten beszédét, mert nem Istentől vannak.

Ah, de kinek van elég éles szeme, hogy az igazság napjába tekinthessen? Ki bűn nélküli, hogy Istennek szentje előtt megállhasson?—, hogy az igazság és világosság által elkerülje a halált?

Jézus szava hangzik: *„Bizony, bizony mondom nektek, valaki az én beszédemet megtartandja, soha halált nem lát!”*; — vagy ahogy máshelyt mondja: *„ha meghal is él az”*

Ah, de ki tudja megtartani? — Még hallgatni is csak oly kevesen, akik Istentől vannak, kiket vonz az ő dicsősége! De megtartani...? Honnan vegye a szegény gyarló, bűnös ember ehhez az erőt? A legjobb akarat is csődöt mond a bűn és gyarlóság miatt s az ember kétségbeesve látja, hogy előtte az Élet és ő mégis a Halál útján jár. A meg-megújuló hiábavaló kísérletek vége, hogy ezt megváltoztassa, csak a kétségbeesett kiáltás: *„Oh én nyomorult ember! — kicsoda szabadít meg engem a halálnak eme testéből?”*

Ha e kiáltásra nincs segítő-felelet, a keresztyénség állapota rosszabb volna minden más vallásénál. Magasabb eszménye csak hátrányára válnék. Valóban, valami sátáni volna abban, ha a keretyén kijelentés adta ideál elérhetetlen volna s Krisztus arcán a szelid jóság biztató vonása helyett vagy ördögi vigyorgásnak vagy kétségbeejtő lemondásnak kellene ülnie. — Minden más vallás ha eszmé-

nyét, az ember célját elébe rajzolta : saját erejűkre utalja hiveit a megvalósításnál. Mutatja a célt s talán az utat is, melyen ahhoz eljutni kell; de erőt, mely hozzásegít, nem ad egyik is.

A kétségbeesés révén hányatotthoz, a bűn rabságában sanyalódóhoz segítő-erővel egyedül Jézus száll alá. Azzal a szeretettel, melyet mennyei Atyjától hozott magával testvérei iránt s azzal a részvétellel, melyet a keresztnék kinjai között tetézett be a bűnös ember iránt. Leszáll mint hű Főpap, ki a kísértések közt maga is megismerte a bűn hatalmát, de meg is szerezte felette a diadalmat s most a maga győzelmes lelkét, az Atya iránti engedelmesség lelkét közli az övéivel

Oh, misztikus egyesülés a Krisztussal! — ki irhatná le ennek csodás titkát? Csak a diadal kiáltását halljuk : *„Hálát adok az Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által!”* Csak azt halljuk : *„Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus!”* — *„Nem vagyunk mi magunkéi .!”* — Valóban, — nem. Még rajtunk a bűn szennye : de a tiszta lélek bennünk már — a Jézusé. Még arcunkon ég a szégyen pirja : de a fiúi bizalom a bocsánatra nézt' már a Jézusé. Még ott rezg szivünkben a kárhozat félelme : de az idvesség bizonyossága Jézusé bennünk. Mi még dadogunk a vallomással : Jézusunk szószólónk, kezesünk, ki a maga igazságával ruház fel bennünket, míg csak az engedelmesség lelke meg nem termi gyümölcseit mibennünk. Ime, ezek a Krisztusban bűnbocsánatot nyert lelkek, az *„elhívott szentek”*, ezek a Krisztus érdeméért megvál-

tottak — minő új — emberekké lesznek egyszerre ! Halljátok a diadal-kíáltást egy Pál-apostol, egy Augustinus, egy Assisi Ferencz, egy Luther, egy Kálvin ajakán ! A szentek mennyei karának e szólam-vezetőivel együtt kérdezi a többi : „Kicsoda vádolja az Istennek választottjait ? ! — Kicsoda, aki kárhoznátna ? ! — Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szerelmétől ? !“ — Együtt éneklí Lutherrel: Ha a világ mind ördög volna . . . Minket mégis meg nem vonhatna !“ — s Kálvinnal csak abban nyugszik meg, hogy magától Jézustól hallja „Az én juhaim hallják az én szómat és engem követnek ; én is ismerem őket és örök életet adok nekik és soha el nem vesznek és senki őket az én kezemből ki nem ragadhatja !“

Ime, a keresztyénség dicsőségének érvényszerülése : Jézus embereket teremt a maga szentségének hasonlatosságára !

III.

Bármily felségesen tündököljék is ezekben a keresztyénség-, a Jézus dicsősége, mégis ez még csak a kezdet. De aki a kezdetet megindította, a *teljességről* is kezeskedik.

Jézus dicsőségének teljessége abban nyilvánítatik ki a világnak, hogy ő az ő megváltottjait magához fűzi s mint tagokat a főben, magában egységbe foglalja össze : „*szentek egységébe*“ — *anyaszentegyházba*.

Krisztus anyaszentegyháza ! mi más ez, mint az az alkalmi társaság, melyet mindenki kilépéssel fenyeget meg, mihelyt valami benne nem tetszik

neki. Mi más az, melyről a „Hiszek egy „ben „*Hiszekegy közönséges (=egyetemes=katholikus) keresztyén anyaszentegyházat, szenteknek egyeségét*“ ! Ebben a mi korunkban, melyben az egyéniséget és személyiséget annyira hangsúlyozzák, hogy a széthullás veszélye fenyeget minden közösséget, külső kényszernélküli intézményt, — hangsúlyoznunk kell azt az igazságot, amit őseink a „*láthatatlan egyház*“-ról való tanban fejeztek ki ; azt, hogy ez az egyház, „mint az Isten választottjainak serege“ elsőbbséggel bír a tapasztalati egyház felett. Hangoztatnunk kell, hogy ez a tapasztalati egyház sőt a különböző felekezetekre és szektákra bomlott egyház csak annyit ér az Isten dicsősége szempontjából, amennyiben a láthatatlan egyház hatja át: Krisztus hat benne és kapcsolja össze tagjait „szenteknek egyességévé“.

Viszont ezt az egységet minden megosztottság mellett is fenn kell tartani, tudván, hogy „a Krisztus részekre nem osztható.“ Ez a tudat kell, hogy biztosítsa a keresztyén felekezetek békés együttműködését is.

Krisztus anyaszentegyházára még kemény küzdelem vár. Meg kell vívnia azzal a szellemmel, amely nem akarja elismerni, hogy nemcsak kenyérrel él az ember. — Aztán a lelkeken valami élénkebb vallásos szükség fuvalma megy át: kielégítéséről az egyháznak kell gondoskodnia. Az éhező és szomjazó lelkekre nézve pedig az örök életnek kenyere és itala is — Jézus. Vele kell tápláltatnunk, hogy erőt nyerjünk az új élet feladatainak

megoldására. Mert ezt a világot, melyet Jézus által meggyőznünk sikerült: általa meg is kell szentelnünk. Isten a mi szívünkön keresztül akarja megszenteltetni Jézussal a világot, — a mi munkánk által. Ebben a mai irtózatos világfordulásban, ennek hazugságaiban, gyötrelmeiben és szenvedéseiben éppen azt mutatja meg, hogy milyen az a világ, mely csak a száján hordozza Krisztus nevét, de szíve idegen tőle.

Ez irtózatos ítélettel is arra az ő dicsőségének teljességére akarja fordítani tekintetünket, melyet az ő egyházában adott a világnak. Mert neki céljai vannak az ő egyházával. Az időleg és helyileg, a nemzetileg tagozottal is. Azzal is, amely nekünk oly drága: — a *magyarral*. Általa akarja megszentelni s ebben megtartani ezt a nemzetet.

Oh, ez a mi evangéliom szerint reformált magyar anyaszentegyházunk! Négyszáz esztendő dicsősége szolgálai alakja, elvettetett állapotja, martirkoronás feje; — de az ő sebei által gyógyult meg a nemzet! Ma is, amennyit szenvedünk érte, annnyival járulunk hozzá megtartásához, s ezzel — *a keresztyénség dicsőségének teljessé tételéhez.*

*

Most pedig ez a széttépett, erőtlén keresztyénség megismétli alázatos kiáltását: „Ítéld meg engem Istenem, a te könyörületességed szerint; a gonosz népek ellen vedd védelmedbe ügyemet és az álnok emberektől szabadíts meg engem!” Add a Jézus Krisztus dicsőségét az ő nevét hordozó világnak, hogy általa legyen békesség a szí-

vekben és a népek között! Hogy ne keresse senki a maga dicsőségét, hanem a Te dicsőséged töltve be minden világot égből a földre, földről az égbe visszhangozzék a szentek éneke:

Soli deo gloria! — Egyedül Istennek dicsőség!

Nagy Károly.

